



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 575/2023-12

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša a sudcov Ladislava Dudítša a Libora Duľu (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa **MPV Družstvo, družstvo**, Werferova 2582/1, Košice, IČO 50 397 877, zastúpeného spoločnosťou **JANČI & Partners s. r. o.**, Belopotockého 720/2, Liptovský Mikuláš, IČO 47 258 748, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Peter Janči, proti rozsudku Krajského súdu v Žiline č. k. 8Co/168/2022-425 z 30. mája 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 20. októbra 2023 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Krajského súdu v Žiline (ďalej len „krajský súd“) č. k. 8Co/168/2022-425 z 30. mája 2023 (ďalej len „rozsudok krajského súdu“). Sťažovateľ navrhuje napadnuté rozhodnutie krajského súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie.

2. Sťažovateľ sa žalobou podanou na Okresnom súde Žilina (ďalej len „okresný súd“) domáhal proti žalovanému Žilinskému samosprávnemu kraju (ďalej len „žalovaný“) zaplatenia sumy 5 227,32 eur s príslušenstvom. Uplatnený nárok sťažovateľ odôvodnil tým, že bol výlučným vlastníkom nehnuteľnosti – pozemku nachádzajúceho sa v k. ú. Liptovský Mikuláš, na ktorom sa nachádza stavba cesty III. triedy postavená v súlade so zákonom č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách (cestný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len cestný zákon“), ktorá je vo vlastníctve žalovaného na základe zákona č. 66/2009 Z. z. o niektorých opatreniach pri majetkovoprávnom usporiadaní pozemkov pod stavbami, ktoré prešli z vlastníctva štátu na obce a vyššie územné celky, a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 66/2009 Z. z.“). Sťažovateľom žalovaná suma predstavuje náhradu za užívanie

jeho pozemku z titulu núteného užívania tejto nehnuteľnosti z dôvodu opakujúceho sa plnenia z vecného bremena.

3. Okresný súd rozsudkom č. k. 25C/55/2020-354 z 5. apríla 2022 (ďalej len „rozsudok okresného súdu“) žalobu zamietol s odôvodnením, že sťažovateľ nepreukázal, že stavba cesty bola postavená podľa vtedy platných právnych predpisov (napr. cestného zákona). Z uvedeného dôvodu súd nemohol uplatnený nárok posúdiť ako nárok z titulu vecného bremena vyplývajúci zo zákona č. 66/2009 Z. z. Zároveň súd poukázal na vznesenú námietku premlčania takto uplatneného nároku.

4. Proti rozsudku okresného súdu podal sťažovateľ odvolanie, v ktorom namietal, že právna kvalifikácia uplatneného nároku stranou nie je obligatórnou súčasťou žaloby, pričom takouto právnou kvalifikáciou súd nie je viazaný. To vyplýva zo zásady *iura novit curia* a rovnako aj zo zásady, že určenie právnej kvalifikácie je vecou súdu. Poukazujúc na uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) č. k. 7Cdo/25/2018 z 29. novembra 2018, sťažovateľ za podstatné skutkové okolnosti dôležité pre rozhodnutie v tejto veci (a pre subsumovanie nároku pod príslušnú právnu normu) považoval skutočnosti, že na pozemku v tom čase v jeho vlastníctve sa v rozhodnom období nachádzala stavba cesty, ktorá je vo vlastníctve žalovaného, a že žalovaný týmto užíval pozemok v jeho vlastníctve bez právneho titulu a za toto užívanie mu neposkytoval žiadnu odplatu ako kompenzáciu vzniknutého stavu.

5. Krajský súd napadnutým rozhodnutím rozsudok okresného súdu potvrdil, konštatujúc, že sťažovateľ neuplatnil svoj nárok správne, keďže si neuplatnil nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia, ale plnenie podľa zákona č. 66/2009 Z. z., teda neuviedol rozhodné skutočnosti, z ktorých by vyvodzoval tvrdený nárok z prípadného bezdôvodného obohatenia. Vzhľadom na uvedené okresný súd nemohol rozhodnúť o zmene žaloby, ktorou by sťažovateľ uplatňoval rovnaké plnenie, ale na základe iných skutkových okolností než tých, ktoré uviedol v žalobe. Okresný súd tak podľa odvolacieho súdu rozhodoval správne len o pôvodne uplatňovanom nároku.

II.

Argumentácia sťažovateľa

6. V danej veci dospeli všeobecné súdy k záveru o neplatnosti nájomnej zmluvy, na základe ktorej sa sťažovateľ domáhal popri určujúcom výroku aj priznania peňažného plnenia za užívanie jeho nehnuteľnosti. Samotná skutočnosť, že nájomná zmluva týkajúca sa nájmu nehnuteľnosti je neplatná, však podľa názoru sťažovateľa bez ďalšieho neznamená, že by vlastník týchto nehnuteľností nemal nárok na peňažnú náhradu za ich užívanie od osoby, ktorá nehnuteľnosti užívala na základe neplatnej zmluvy či dokonca celkom bez právneho dôvodu, a preto možno konštatovať, že všeobecné súdy dostatočným spôsobom nezdôvodnili zamietnutie žaloby sťažovateľa v časti, v ktorej sa domáhal peňažnej náhrady za užívanie nehnuteľností, čím porušili čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

7. Sťažovateľ namieta, že pokiaľ súdy dospeli k záveru, že ním uplatnený nárok nie je možné subsumovať pod jednotlivé ustanovenia zákona č. 66/2009 Z. z. a posudzovať ho ako náhradu za vecné bremeno, mali podľa zisteného skutkového stavu a skutočností tvrdených sťažovateľom posudzovať uplatnený nárok ako nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia, a to aj s ohľadom na tú skutočnosť, že sťažovateľ si takýto nárok dodatočne pred súdom uplatnil.

8. Sťažovateľ v zmysle už uvedeného uvádza, že ním tvrdené skutkové okolnosti, t. j. že na jeho pozemku sa v rozhodnom čase nachádzala stavba cesty vo vlastníctve žalovaného, vytvorili prvostupňovému súdu dostatočný podklad na subsumovanie tohto skutkového stavu pod hypotézu určitej právnej normy (napr. ustanovení o bezdôvodnom obohatení, ustanovení zákona č. 66/2009 Z. z., prípadne iných) tak, aby z dispozície takto vybratej právnej normy bolo možné vyvodiť plnenie, ktorého sa sťažovateľ domáha. Skutočnosť, že v danom konaní nebolo preukázané splnenie podmienok na vznik vecného bremena podľa zákona č. 66/2009 Z. z., nemôže byť dôvodom na zamietnutie žaloby na plnenie ako celku. Prvostupňový súd v danom prípade správne skúmal a pre nesplnenie podmienok vylúčil aplikáciu špeciálneho zákona č. 66/2009 Z. z. Následne však vzhľadom na charakter žaloby (plnenie) neaplikoval inú, na tento skutkový stav príslušnú právnu normu, teda § 451 a nasl. Občianskeho zákonníka. Zároveň je potrebné uviesť, že súdy sa v odôvodnení rozsudkov nedostatočným spôsobom vysporiadali s tou skutočnosťou, prečo uplatnený nárok právne neposudzovali odlišne od toho, ako bol tento pôvodne uplatnený sťažovateľom v žalobe.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

9. Z čl. 127 ods. 1 ústavy vyplýva, že systém ústavnej ochrany základných práv a slobôd je rozdelený medzi všeobecné súdy a ústavný súd, pričom právomoc všeobecných súdov je ústavou založená primárne („... ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd“) a právomoc ústavného súdu len subsidiárne. Ochrana ústavnosti nie je výlučnou úlohou ústavného súdu, ale všetkých orgánov verejnej moci v rámci im zverených kompetencií. Aj pre všeobecné súdy vyplýva priamo z ústavy (čl. 46 ods. 1) povinnosť chrániť v konaní a pri rozhodovaní nielen zákonnosť, ale aj ústavnosť, preto sa subsidiárna právomoc ústavného súdu uplatní až vtedy, ak nie je daná právomoc všeobecných súdov (m. m. napr. IV. ÚS 236/07). Ak teda právny poriadok poskytuje sťažovateľovi iné právne prostriedky ochrany práv garantovaných ústavou alebo medzinárodnou zmluvou, a to aj v podobe možnosti uplatnenia riadnych alebo mimoriadnych opravných prostriedkov v konaní pred všeobecným súdom, nemôže sa pred ich vyčerpaním domáhať úspešne ochrany práv v konaní pred ústavným súdom. Konanie pred ústavným súdom predstavuje v tejto súvislosti *ultima ratio* inštitucionálny mechanizmus, ktorý nasleduje až v prípade nefunkčnosti všetkých ostatných orgánov verejnej moci, ktoré sa na ochrane ústavnosti podieľajú. Opačný záver by znamenal popieranie princípu subsidiarity právomoci ústavného súdu (III. ÚS 149/04, IV. ÚS 135/05, III. ÚS 114/2010, III. ÚS 5/2013).

10. Vyčerpanie právnych prostriedkov, ktoré zákon poskytuje na účinnú ochranu základných práv a slobôd a na ktorých použitie je sťažovateľ oprávnený podľa osobitných predpisov, je jednou z podmienok prípustnosti sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, a teda aj podmienkou konania vo veci individuálnej ochrany základných práv a slobôd pred ústavným súdom [§ 55 písm. d) v spojení s § 132 ods. 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)]. V prípade jej nesplnenia platí, že ústavná sťažnosť je neprípustná. Výnimkou z tohto pravidla je situácia, keď sťažovateľ preukáže, že právne prostriedky, ktoré mu priznáva zákon na ochranu jeho základných práv a slobôd, nevyčerpal z dôvodov hodných osobitného zreteľa. Dôkazné bremeno pri preukazovaní dôvodov hodných osobitného zreteľa je na sťažovateľovi.

11. Z obsahu ústavnej sťažnosti a jej príloh ústavný súd ustálil, že jej podstatou je tvrdené porušenie práva sťažovateľa na súdnu ochranu (čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru) napadnutým rozhodnutím krajského súdu, ktorým potvrdil rozsudok okresného súdu o zamietnutí žaloby sťažovateľa o zaplatenie uplatnenej sumy z titulu náhrady za opakujúce sa plnenie z vecného bremena a ktoré sťažovateľ považuje za nedostatočne odôvodnené (body 4 a 8 ústavnej sťažnosti).

12. Ústavný súd pri predbežnom prerokovaní každého návrhu skúma, či dôvody uvedené v § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Ako už bolo naznačené, podmienkou toho, aby ústavný súd pristúpil k meritórnemu prejednaniu sťažnosti je vyčerpanie dostupných prostriedkov nápravy, ktorých uplatnenie sťažovateľovi právny poriadok priznáva. V civilnom sporovom konaní je to aj podanie dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku podľa § 419 a nasl. Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), a to v situáciách, keď ho sťažovateľ má skutočne k dispozícii (I. ÚS 47/2020, III. ÚS 35/2019, I. ÚS 69/2019, III. ÚS 19/2019, I. ÚS 146/2018).

13. V prípade ústavnej sťažnosti tvoriacej predmet konania ústavný súd po dôslednom posúdení jej odôvodnenia konštatuje, že argumentácia sťažovateľa vo vzťahu k tvrdenému neoprávnenému zásahu do označených práv je založená predovšetkým na tvrdení o nedostatočne odôvodnenom rozsudku krajského súdu (absencia odôvodnenia vo vzťahu ku kľúčovej otázke pre rozhodnutie vo verzii prezentovanej sťažovateľom – bod 8 tohto odôvodnenia v kontexte jeho poslednej vety). Nesprávny postup súdu, ktorým sa strane znemožnilo uplatňovať jej práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces, je procesnou vadou zakladajúcou prípustnosť dovolania na základe tzv. vady zmätočnosti podľa § 420 písm. f) CSP. Obsahové znaky a jednotlivé prvky práva na spravodlivý proces pritom vyplývajú z bohatej rozhodovacej činnosti ústavného súdu aj Európskeho súdu pre ľudské práva. Medzi čiastkové práva tvoriace právo na spravodlivý proces patria aj právo na dostatočné odôvodnenie súdneho rozhodnutia a zákaz svojvoľného (arbitrárneho) postupu súdu.

14. Ústavný súd si uvedomuje, že otázka posúdenia, či v konkrétnej veci sú alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí v rámci takeého konania do výlučnej právomoci dovolacieho súdu. Ústavný súd sa pri posudzovaní prípustnosti dovolania z pohľadu nutnosti jeho vyčerpania ako podmienky prípustnosti ústavnej sťažnosti (t. j. pri posudzovaní, či v konkrétnom prípade ide o účinný prostriedok nápravy) môže obmedziť výlučne na formálne posúdenie jeho prípustnosti. Dovolanie neprichádza do úvahy ako účinný prostriedok nápravy najmä vtedy, ak je na prvý pohľad zjavné, že dovolanie je v danom prípade neprípustné, napríklad preto, lebo to výslovne vylučuje procesná norma (napr. § 421 ods. 2 CSP, § 422 CSP a pod.). Ďalšou osobitnou výnimkou z pravidla o subsidiarite konania o ústavnej sťažnosti je situácia, ak sťažovateľ tvrdí a preukáže, že nevyčerpal právne prostriedky, ktoré mu patria na ochranu jeho základných práv a slobôd, z dôvodov hodných osobitného zreteľa.

15. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti k (ne)možnosti podania dovolania uviedol, že v jeho prípade dovolanie nie je prípustné s poukazom na § 422 CSP. Uvedené ustanovenie obsahuje tzv. majetkový cenzus, ktorý limituje podanie dovolania z dôvodov podľa § 421 ods. 1 CSP. Argumentácia sťažovateľa ale nesmeruje len k dôvodom dovolania podľa § 421 ods. 1 CSP (nesprávne právne posúdenie veci), ale aj k možnému uplatneniu dovolania z dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP, ktorého podanie nie je obmedzené majetkovým cenzom.

16. Ústavný súd zastáva názor, že pred podaním ústavnej sťažnosti sťažovateľ mohol a mal namietat' porušenie svojich základných práv vadami nedostatočného odôvodnenia napadnutého rozhodnutia krajského súdu v dovolaní, ktorého prípustnosť mohol odôvodniť zmätočnosťou vyplývajúcou z dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP. Ústavný súd dospel k záveru, že tu existuje procesná platforma, na ktorej sa sťažovateľ ako strana sporu mohol účinne domáhať ochrany svojich základných práv. Skutočnosť, že sťažovateľ nevyužil svoje zákonné právo, nie je dôvodom, aby ústavný súd reparaoval jeho pochybenie (mutatis mutandis II. ÚS 1/08).

17. Z podanej ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľ dovolanie na najvyššom súde nepodal, čím nevyčerpal všetky prostriedky nápravy, ktoré právny poriadok na ochranu jeho základných práv priznáva. Z uvedeného dôvodu je podaná ústavná sťažnosť neprípustná v zmysle § 132 ods. 2 v spojení s § 56 ods. 2 písm. d) zákona o ústavnom súde.

18. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti bolo už bez právneho dôvodu zaoberať sa ďalšími procesnými návrhmi sťažovateľa.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. novembra 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu